

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑ

Προστασία ανηλικότητας

Αυτονομία των ανηλίκων

Παιδί και οικογένεια

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Ιθαγένεια

Αστική κατάσταση

Το νομικό καθεστώς του προσώπου, βασικό πεδίο νομοθετικής και διοικητικής μέριμνας, αντανακλά την ικανότητα προσαρμογής του νομοθέτη και της διοίκησης στα εξελισσόμενα κοινωνικά και ηθικά δεδομένα. Η ειδική αρμοδιότητα για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού επιβάλλει στον Συνήγορο την ενασχόληση με ολόκληρο το φάσμα των νομικών ρυθμίσεων που διέπουν την ανηλικότητα και την οικογένεια. Αλλά και η ενήλικη ζωή των ανθρώπων μέσα στην κοινωνία συμπαρασύρεται από κάθε είδους προβλήματα εγγραφών αστικής κατάστασης, καθώς αυτά αναπαράγονται σε κάθε είδους καταχώριση σε μητρώα ή συναλλαγή με τη διοίκηση, με ιδιαίτερη δε ένταση στα πεδία της εκπαίδευσης και της ασφάλισης.

ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑ

Ο Συνήγορος είναι επιφορτισμένος με την ειδικότερη αποστολή της προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού. Η ανηλικότητα αναγνωρίζεται παραδοσιακά ως αγαθό άξιο ιδιαίτερης προστασίας από διεθνείς συμβάσεις, το Σύνταγμα και τους νόμους. Ωστόσο, η κλασική θεώρηση του παιδιού ως αντικείμενου προστασίας διέπει μία πτυχή μόνο της ενασχόλησης του Συνηγόρου με την ανηλικότητα. Ο Συνήγορος, εμφορούμενος από την αντίληψη ότι το παιδί είναι ενεργό υποκείμενο των δικαιωμάτων του, αποδίδει εξαιρετική σημασία στα δικαιώματα συμμετοχής των ανηλίκων σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν τη ζωή τους. Για τον λόγο αυτό,

 προάγει τον σεβασμό στη διαρκώς αυξανόμενη, με την πάροδο της ηλικίας, την αύξηση της ωριμότητας και την ανάπτυξη

της προσωπικότητάς τους, αυτονομία των παιδιών, η οποία πρέπει να αναγνωρίζεται και να διαφυλάσσεται τόσο από τα μέλη της οικογένειάς τους, και ειδικά τους γονείς, όσο και από τους τρίτους, ιδιώτες ή φορείς που ασχολούνται με παιδιά.

Προστασία ανηλικότητας

Είσοδος ανηλίκων σε ηλικιακά ακατάλληλη κινηματογραφική προβολή

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές σχετικές με την προστασία του παιδιού ως καταναλωτή ψυχαγωγικών προϊόντων. Μία από αυτές αφορούσε την είσοδο ανηλίκων κάτω των 15 ετών σε προβολή ταινίας της κατηγορίας «Θρίλερ – Άνω των 18 ετών» σε πολυχώρο λειτουργίας κινηματογραφικών κέντρων σε περιοχή της Αττικής. Άλλη αφορούσε την εσφαλμένη διαφήμιση ταινίας κατάλληλης για άτομα «Άνω των 13 ετών», ως κατάλληλης για όλους, σε αντίστοιχο πολυχώρο σε νησί του Αιγαίου. Και στις δύο περιπτώσεις, τα παιδιά εκτέθηκαν σε περιεχόμενο κινηματογραφικού έργου που δεν συνάδει με την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη και ηλικία τους. Στην πρώτη περίπτωση, ο Συνήγορος διασφάλισε την εντατικοποίηση της ενημέρωσης, σήμανσης και ελέγχου εισόδου στις αίθουσες προβολής, καθώς και τη διενέργεια περιοδικών και στοχευόμενων εκπαιδεύσεων των υπαλλήλων των εν λόγω κινηματογραφικών κέντρων. Στη δεύτερη περίπτωση, ο εμπλεκόμενος πολυχώρος αρνήθηκε ότι συνέβη το περιστατικό. Ωστόσο, δεσμεύτηκε στην τήρηση των θεσμικά προβλεπόμενων προϋποθέσεων διανομής και προβολής κινηματογραφικών ταινιών, την ενημέρωση των πελατών για το επίπεδο καταλληλότητας κάθε κι-

νηματογραφικής ταινίας, ακόμα και κατά την έκδοση των εισιτηρίων, τον έλεγχο των εισερχομένων στις αίθουσες προβολής και στην ευδιάκριτη σήμανση καταλληλότητας κάθε κινηματογραφικής ταινίας στην είσοδο του κινηματογράφου (υποθέσεις 173463/2013, 181299/2014).

Προστασία των ανηλίκων από το διαδίκτυο και τα ΜΜΕ

Ο Συνήγορος έχει δεχτεί αναφορές από γονείς, που διαμαρτύρονται για τη δημοσιοποίηση στοιχείων ή φωτογραφιών των παιδιών τους σε ιστοσελίδες, και από εκπαιδευτικούς, για τον χειρισμό παρόμοιων υποθέσεων. Όσον αφορά την ανάρτηση εικόνων σε ιδιωτικές ιστοσελίδες χωρίς τη συναίνεση των γονέων, οι υποθέσεις επιλύθηκαν κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου (υποθέσεις 180797, 181538/2014). Σε ό,τι αφορά τους εκπαιδευτικούς, ο Συνήγορος διατύπωσε παρατηρήσεις και συστάσεις (υποθέσεις 177792/2013, 184044/2014), που εστιάζουν κυρίως

 στην ανάγκη παροχής συναίνεσης εκ μέρους των γονέων/κηδεμόνων και στην αποφυγή ανάρτησης κοντινών πλάνων και προσωπικών στοιχείων των παιδιών.

Αντίστοιχα, διατύπωσε σύσταση προς ίντερνετ καφέ, που για την εγγραφή ανηλίκου απαιτούσε την παροχή προσωπικών στοιχείων εκ μέρους του. Κατόπιν της σύστασης, η εταιρεία δεσμεύτηκε εγγράφως, και με σχετική ανάρτηση στην είσοδό της, να μην λαμβάνει στοιχεία ανηλίκων χωρίς την έγγραφη συναίνεση των γονέων (υπόθεση 184183/2014).

Επίσης, ο Συνήγορος δέχτηκε και αυτή τη χρονιά αναφορές για την απεικόνι-

ση των παιδιών στη ραδιοτηλεόραση και στον τύπο. Συγκεκριμένα, παρενέβη προς τα αρμόδια δημοσιογραφικά πειθαρχικά συμβούλια για το εξώφυλλο ένθετου περιοδικού σε εφημερίδα, το οποίο απεικόνιζε παιδί με κυνηγητικό όπλο (υπόθεση 185870/2014). Για τη συμμετοχή παιδιών σε ενημερωτικές εκπομπές, ριάλιτι, ψυχαγωγικά σόου και διαφημίσεις, συνεργάστηκε με το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) για την έκδοση ενός δελτίου τύπου*, που συνοδεύτηκε από υπόδειξη του ΕΣΡ και κείμενο παρατηρήσεων του Συνηγόρου (υποθέσεις 191389, 191968/2014).

Προδιαγραφές για την εκπαίδευση ανήλικων κολυμβητών

Ο Συνήγορος έλαβε αναφορά γονέα σχετικά με την έκθεση νηπίου σε κίνδυνο κατά τη διάρκεια μαθήματος κολύμβησης σε δημοτικό κολυμβητήριο. Το νήπιο, ηλικίας 3,5 ετών, συμμετείχε σε ομαδικό μάθημα κολύμβησης, υπό την εποπτεία υπαλλήλων αθλητικού σωματείου. Όταν χάθηκε η σανίδα κολύμβησης και λύθηκε το σωστικό του μέσο, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιπλεύσει, η κατάστασή του δεν έγινε άμεσα αντιληπτή από τους εκπαιδευτές, που βρίσκονταν εκτός πισίνας και ειδοποιήθηκαν από τον γονέα. Ο εκπρόσωπος του ομίλου αρνήθηκε να γνωστοποιήσει τα στοιχεία των εκπαιδευτών στον γονέα που τα ζήτησε.

Μετά την άρνηση του σωματείου να συνεργαστεί με τον Συνήγορο, ζητήθηκε από τη ΓΓΑ να διενεργήσει έρευνα για το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του φορέα, τις προδιαγραφές των εγκαταστάσεων και των σωστικών μέσων του κολυμβητηρίου, τους όρους της εκπαίδευσης

ανηλικών και τα στοιχεία των εκπαιδευτών. Η ΓΓΑ διαπίστωσε ότι ο φορέας απασχολούσε εκπαιδευτές που δεν πληρούσαν τις νόμιμες προϋποθέσεις για να ασκούν το επάγγελμα των προπονητών και ζήτησε την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι δεν είχε χορηγηθεί στο δημοτικό κολυμβητήριο η προβλεπόμενη άδεια λειτουργίας αθλητικών εγκαταστάσεων, οπότε εκδόθηκε απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης για τη σφράγισή του (υπόθεση 153116/2012).

Με αφορμή την υπόθεση αυτή, διαπιστώθηκε η έλλειψη ειδικών προδιαγραφών αναφορικά με την εκπαίδευση των ανηλικών που αθλούνται σε κολυμβητήρια.

Ο Συνήγορος θεωρεί ζήτημα εξαιρετικής σημασίας, για τη διασφάλιση της υγείας και της ασφάλειας των ανήλικων εκπαιδευόμενων κολυμβητών, την τήρηση από τους αθλητικούς ομίλους των νόμιμων προϋποθέσεων σε σχέση με την άσκηση επαγγέλματος του προπονητή που επιβλέπει ανήλικους κολυμβητές, καθώς και τη θέσπιση προδιαγραφών από το αρμόδιο υπουργείο, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικότερες ανάγκες των ανηλικών, που εκπαιδεύονται σε κολυμβητήρια.

Αυτονομία των ανηλικών

Συναίνεση ανήλικης μητέρας στην υιοθεσία τέκνου

Ο Συνήγορος έλαβε αναφορά, σύμφωνα με την οποία τοποθετήθηκε σε υποψήφια θετή οικογένεια, με σκοπό την υιοθεσία, τέκνο ανήλικης μητέρας, με πρωτοβουλία των γονέων της, στην οποία αντιτάχθηκε η ίδια.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η συναίνεση της ανήλικης μητέρας για την τοποθέτηση του παιδιού σε θετή οικογένεια πρέπει πάντοτε να αναζητείται, ενώ η έλλειψή της δεν αναπληρώνεται από τη συγκατάθεση των γονέων της.

Πολύ περισσότερο, εφόσον ο ίδιος ο ανήλικος γονέας καλείται να συναινέσει ενώπιον του δικαστηρίου, χωρίς την παρεμβολή των δικών του γονέων, προκειμένου να τελεστεί η υιοθεσία. Εξάλλου, η συναίνεση των βιολογικών γονέων αναζητείται και εξαιτίας της πρωταρχικής σημασίας που έχει για το βρέφος η διατήρηση των οικογενειακών του δεσμών στην ομαλή του ανάπτυξη. Θέση του Συνηγόρου στην προκείμενη περίπτωση ήταν ότι το βρέφος θα έπρεπε να επιστραφεί στην ανήλικη μητέρα του (υπόθεση 185487/2014).

Μετεγγραφές ανήλικων αθλητών

Δύο χρόνια μετά την αποστολή πορίσματος προς το αρμόδιο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 77), ο Συνήγορος χειρίζεται συνεχώς αυξανόμενο αριθμό υποθέσεων, στο πλαίσιο των οποίων διαπιστώνει ότι: αφενός οι αθλητικοί σύλλογοι εμμένουν στην άρνησή τους να αποδεσμεύουν ανήλικους αθλητές που επιθυμούν τη μετεγγραφή τους, αφετέρου η ελληνική Πολιτεία δεν έχει προχωρήσει στη λήψη των αναγκαίων αποφάσεων για την επίλυση του προβλήματος και την άρση της συγκεκριμένης παραβίασης δικαιωμάτων του παιδιού στον χώρο του ερασιτεχνικού αθλητισμού. Η ΓΓΑ, πάντως, ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι συντάσσεται με τις προτάσεις που περιλαμβάνονται στο πόρισμα*, τις οποίες

λαμβάνει υπόψη κατά την έγκριση νέων κανονισμών που υποβάλλουν οι αθλητικές ομοσπονδίες. Ζήτησε εξάλλου την εκ νέου συνδρομή του Συνηγόρου ως προς τις ακολουθούμενες πρακτικές και τα επιμέρους ζητήματα που ανακύπτουν. Ο Συνήγορος ανταποκρίθηκε στην πρόσκληση και αποτύπωσε την πρόσφατη σχετική εμπειρία του σε νέο έγγραφο (ενδεικτικές υποθέσεις 186479, 190314, 191584, 191851/2014). Αξίζει να σημειωθεί ότι

 η προστασία των νέων αθλητών και η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των παιδιών στον αθλητισμό αποτελούν ζητήματα για τα οποία αναμένει αποτελέσματα το Συμβούλιο της ΕΕ από τα κράτη-μέλη έως το πρώτο εξάμηνο του 2016.

Παιδί και οικογένεια

Η οικογένεια έχει ορθά αναγνωριστεί ως «η πρωταρχική αρένα για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού» (UN Doc E/CN.4/1982/L.41). Δεδομένου ότι αποτελεί τον πρώτο και κύριο χώρο αλληλεπίδρασης των ανηλίκων με το περιβάλλον, αναπόφευκτα ο Συνήγορος γίνεται αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, με αντικείμενο την παραβίαση δικαιωμάτων των παιδιών από μέλη της οικογένειάς τους ή, στην καλύτερη περίπτωση, την ανάγκη αντιμετώπισης προβλημάτων οικογενειακού χαρακτήρα, με τρόπο που να προάγει το βέλτιστο συμφέρον των ενδιαφερόμενων παιδιών.

Εναλλακτική φροντίδα παιδιού με σύνδρομο Down στο εξωτερικό

Μητέρα δίδυμων νηπίων ζήτησε τη συνδρομή του Συνηγόρου για τη διασφάλιση της φιλοξενίας του ενός, που γεννήθηκε με σύνδρομο Down και χρειάζεται

εξειδικευμένη μακροχρόνια θεραπεία, από φιλικό ζευγάρι που διαμένει μόνιμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει ήδη ένα δικό του παιδί με το ίδιο σύνδρομο και προσφέρθηκε να αναλάβει τη φροντίδα του τέκνου της ενδιαφερομένης. Η ανάληψη του βρέφους από το ζεύγος θα του πρόσφερε καλύτερες συνθήκες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και προνοιακής – θεραπευτικής κάλυψης, σε σχέση με τη φυσική οικογένεια, που βρισκόταν σε οικονομική δυσπραγία, με ανεπαρκή ασφαλιστική – προνοιακή κάλυψη στην Ελλάδα (υπόθεση 184871/2014). Ο Συνήγορος ενημέρωσε την πολίτη για το νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με τις δυνατότητες αναδοχής ή διακρατικής υιοθεσίας, επισημαίνοντας την ανάγκη ένταξης κάθε παιδιού σε οικογενειακό πλαίσιο ζωής και διαβίωσης, καθώς και την πιθανότητα να ξεπεράσει τις προδιαγεγραμμένες δυνατότητές του, εφόσον φροντίζεται από την οικογένεια που το αγαπά και το αποδέχεται. Τέλος, τόνισε ότι

 η τελική επιλογή των γονέων για το είδος της καταλληλότερης –για την κάλυψη των αναγκών και τη συνολική ευημερία του παιδιού– εναλλακτικής φροντίδας πρέπει να έχει ως κριτήριο το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Παραβιάσεις δικαιωμάτων παιδιών από τον γονέα που δεν ζει μαζί τους

Μητέρα ανήλικων τέκνων, σε διάσταση, υπέβαλε αναφορά σχετικά με προβλήματα που δημιουργούσε στην καθημερινότητα αλλά και στη λήψη σοβαρών αποφάσεων για τα παιδιά η στάση του γονέα που δεν ζούσε μαζί τους. Ο πατέρας παραβίαζε την υποχρέωσή του σε καταβολή διατροφής για τα τέκνα,

με αποτέλεσμα τη μη κάλυψη βασικών αναγκών σίτισης, ένδυσης κ.ά., και αδιαφορούσε για το δικαίωμα των παιδιών σε επικοινωνία μαζί του. Παράλληλα, με πράξεις ή παραλείψεις, παρακώλυε τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση των σοβαρών ιατρικών αναγκών, ιδίως του ενός παιδιού με αναπηρία, ενώ διαταρακτική ήταν και η στάση του όσον αφορά το θέμα της εκπαίδευσης των παιδιών. Επειδή η αιτούσα είχε ήδη απευθυνθεί προς τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο Συνήγορος προέβη σε ενημέρωσή της για τα ζητήματα που είχαν τεθεί και διαβίβασε στον εισαγγελέα την προβλεπόμενη στις διατάξεις του άρθρου 4 παράγρ. 12 Ν. 3094/2003 σχετική έκθεση, προκειμένου να προβεί στις ενδεδειγμένες ενέργειες (υπόθεση 179350/2013).

Ενδοοικογενειακή βία και καθεστώς παράνομης διαμονής θύματος

Μια ειδικότερη διάσταση του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας είναι εκείνη της αντιμετώπισης από την ελληνική Πολιτεία των αλλοδαπών θυμάτων, σε περίπτωση που στερούνται άδειας διαμονής. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι περιπτώσεις ανηλίκων που, ενώ κατήγγειλαν κακοποίηση εκ μέρους ενός γονέα, αντί να τύχουν προστασίας, βρέθηκαν υπό τον κίνδυνο απέλασης μαζί με τον άλλο γονέα, λόγω της παράνομης διαμονής τους στη χώρα. Σε όλες τις υποθέσεις ο Συνήγορος παρενέβη, ώστε να προληφθεί ή να αποτραπεί η δυσμενής εξέλιξη και να ενεργοποιηθεί το προβλεπόμενο προστατευτικό πλαίσιο.

Σε συγκεκριμένη υπόθεση, με ενέργειες του Συνηγόρου εξασφαλίστηκε, κατ'αρχήν, η πρόσβαση και φιλοξενία σε ξένο του ΕΚΚΑ στη Βόρεια Ελλάδα, μη-

τέρας με δύο κακοποιημένα παιδιά. Στη συνέχεια, ο Συνήγορος προώθησε την καταγγελία της κακοποίησης από τον άλλο γονέα στην Εισαγγελία Ανηλίκων –αποτρέποντας τη σύλληψη των παιδιών λόγω παράνομης διαμονής– και παρείχε κατευθύνσεις για την άμεση υποβολή αιτημάτων για χορήγηση άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους (υπόθεση 190088/2014). Σε άλλη υπόθεση, ενεργοποιήθηκε με τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου η Εισαγγελία Ανηλίκων, που έθεσε σε καθεστώς προστασίας ανήλικο, θύμα σεξουαλικής κακοποίησης στην οικογένεια, για το οποίο εκδόθηκε απόφαση απέλασης, παρά την ύπαρξη της καταγγελίας του αδικήματος. Η απόφαση απέλασης αφενός συνιστούσε δευτερογενή θυματοποίηση του κακοποιημένου παιδιού, αφετέρου οδηγούσε σε ματαίωση της ποινικής διαδικασίας, με την απομάκρυνση από τη χώρα του βασικού μάρτυρα κατηγορίας. Με την παρέμβαση του Συνηγόρου αποτράπηκαν οι κίνδυνοι αυτοί και διασφαλίστηκε η ομαλή φοίτηση του παιδιού στο σχολείο, η υποβολή αιτημάτων για νομιμοποίηση της διαμονής του ίδιου και της μητέρας του, η παροχή της κατάλληλης ψυχολογικής στήριξης και η ασφαλιστική κάλυψη της θεραπείας του (υπόθεση 183714/2014).

Διαφορετική, όμως, ήταν η πορεία άλλης περίπτωσης, στην οποία τα θύματα συνελήφθησαν και κρατήθηκαν με τη μητέρα, για να απελαθούν. Η εξέλιξη αυτή επήλθε κατόπιν της ενημέρωσης της Διεύθυνσης Αλλοδαπών από την ίδια τη Διεύθυνση Ανηλίκων της Ελληνικής Αστυνομίας, που είχε δεχτεί την καταγγελία κακοποίησης του παιδιού. Επειδή δεν είχε προηγηθεί η ενεργοποίηση του καθεστώτος προστασίας μέσω του εισαγγελέα και του ΕΚΚΑ, ο

Συνήγορος ενεργοποίησε το Γραφείο Νομικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης Ανηλίκων της Νομικής Σχολής Αθηνών, προκειμένου να αποτραπούν περαιτέρω εξελίξεις σε βάρος του παιδιού. Ωστόσο, στη διάρκεια του σαββατοκύριακου, ο πατέρας, κατά του οποίου εκκρεμούσε επίσημη καταγγελία του παιδιού, παρέλαβε το ίδιο και τη μητέρα, υποβάλλοντας αντιρρήσεις κατά της κράτησης μέσω του δικηγόρου του, με αποτέλεσμα ο ανήλικος να βρεθεί ξανά στο κακοποιητικό περιβάλλον. Ο Συνήγορος επισήμανε προς το ΕΚΚΑ τα κενά των χειρισμών που είχε διαπιστώσει και ενημέρωσε την Εισαγγελία Ανηλίκων για τα προβλήματα που ανέκυψαν από τους κακούς χειρισμούς των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (υπόθεση 182795/2014).

 Διαπιστώνεται η ανάγκη δημιουργίας ενός πρωτοκόλλου συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων φορέων για την προστασία των αλλοδαπών θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας χωρίς νόμιμη άδεια παραμονής.

Διασύνδεση με φορείς για την επίλυση ζητημάτων οικογενειακού δικαίου στο δικαστήριο

Στις περιπτώσεις της ολοένα αυξανόμενης αδυναμίας των πολιτών να αναλάβουν το κόστος της δίκης που απαιτείται, προκειμένου να διεκδικήσουν την επιμέλεια ή τη διατροφή των τέκνων τους ή την πατρότητα των παιδιών, ο Συνήγορος τους φέρνει σε επαφή με τη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου, προκειμένου να διερευνηθεί η δυνατότητα χορήγησης σε αυτούς δωρεάν νομικής συνδρομής. Ωστόσο, λόγω του ιδιαίτερα χαμηλού εισοδηματικού κριτηρίου και της εφαρμογής του τεκμηρίου τεκμαρτού εισοδήματος, που αποκλείει

τον μεγαλύτερο αριθμό οικονομικά αδύναμων πολιτών από τη δυνατότητα αυτή, ο Συνήγορος τους κατευθύνει επίσης προς φορείς που μπορούν να προβούν στη νομική τους ενημέρωση, ενδεχομένως και υποστήριξη. Χαρακτηριστική περίπτωση ανήλικης που χρειαζόταν νομική συνδρομή μετά τον θάνατο της μητέρας, για να κατασχέσει μέρος της σύνταξης του πατέρα της που αδιαφορούσε, ώστε να διασφαλιστεί το δικαίωμα διατροφής (ενδεικτικές υποθέσεις 163470, 178923/2013, 180851, 182637, 190667/2014). Σε άλλη περίπτωση εγκατάλειψης παιδιών από τη μητέρα, ο Συνήγορος ενημέρωσε τον οικονομικά αδύναμο πατέρα ότι η επιμέλεια των τέκνων θα μπορούσε να ανατεθεί αποκλειστικά σε αυτόν είτε αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο είτε έπειτα από αίτηση του εισαγγελέα, δεδομένου ότι η εγκατάλειψη συνιστούσε κακή άσκηση της γονικής μέριμνας από μέρους του άλλου γονέα.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Ιθαγένεια

Σε θέματα ιθαγένειας, οι συνήθεις περιπτώσεις παρέμβασης του Συνηγόρου κατά το 2014 αφορούν ελλιπή εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 3838/2010, και ειδικότερα είτε αιτήματα πολιτογράφησης ή καθορισμού ιθαγένειας για την εξέταση των οποίων η διοίκηση έχει αποτύχει να προσαρμοστεί στις σχετικές προθεσμίες (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 84-85 και *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 66) είτε κτήσεις ιθαγένειας λόγω γέννησης ή φοίτησης, των οποίων η ολοκλήρωση προσκρούει σε ποικίλα εμπόδια.

Καθυστέρηση διεκπεραίωσης παλαιών αιτημάτων πολιτογράφησης

Κατά την εξέταση αιτημάτων πολιτογράφησης που είχαν κατατεθεί πριν από την έναρξη εφαρμογής του Ν. 3838/2010 παρατηρούνται ακραίες υπερβάσεις της νόμιμης προθεσμίας και μάλιστα χωρίς ενημέρωση των ενδιαφερομένων. Δεν πρόκειται για μεμονωμένα περιστατικά κακοδιοίκησης, αλλά για γενικευμένο πρόβλημα που αφορά όλες τις εκκρεμείς αιτήσεις αυτής της κατηγορίας (ενδεικτικές υποθέσεις 158497/2012, 183629/2014)*. Το πρόβλημα επιτείνεται από την πρακτική που ακολουθεί το Τμήμα Πολιτογράφησης Αλλογενών της Διεύθυνσης Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών: τα αιτήματα εξετάζονται με σειρά χρονικής προτεραιότητας που προκύπτει από την ημερομηνία πρωτοκόλλησης του αιτήματος στο υπουργείο, η οποία εξαρτάται από τον χρόνο διαβίβασης του αντίστοιχου φακέλου από τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και σε καμία περίπτωση δεν αντιστοιχεί στην ημερομηνία υποβολής του αιτήματος. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων η καθυστέρηση διαβίβασης των αρχικών αιτημάτων δεν οφειλόταν σε παράλειψη του ενδιαφερομένου, αλλά σε λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, όπως αλλαγή της κατά τόπον αρμοδιότητάς τους, καθυστέρηση αποστολής γνώμης άλλων υπηρεσιών, καθυστέρηση αναζήτησης δικαιολογητικών και στοιχείων. Κατά συνέπεια, συχνά παρατηρείται πρόταξη και ολοκλήρωση της εξέτασης αιτημάτων κατά πολύ μεταγενέστερων, μόνον εξαιτίας του τυχαίου γεγονότος της προγενέστερης διαβίβασής τους στο υπουργείο. Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος ζήτησε την άμεση

αντιμετώπιση του προβλήματος με γνώμονα τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση του χρόνου αναμονής, συνολικά για όλους τους αιτούντες.

 Η ορθή διοικητική πρακτική υπαγορεύει τη διεκπεραίωση των αιτημάτων με αυστηρή τήρηση σειράς προτεραιότητας, όπως αυτή καθορίζεται από την ημερομηνία υποβολής του αιτήματος και όχι από παράγοντες οφειλόμενους σε υπαιτιότητα των υπηρεσιών.

Απαντώντας, το υπουργείο εμμένει στην επίμαχη σειρά εξέτασης των αιτήσεων, επικαλούμενο τεχνικούς και οργανωτικούς λόγους.

Καθυστέρηση καθορισμού ιθαγένειας

Ακραία δείγματα καθυστέρησης και κακοδιοίκησης εξακολουθούν να εμφανίζονται και σε περιπτώσεις καθορισμού (δι-απίστωσης) ιθαγένειας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ελληνίδας ισραηλίτισσας και κατοίκου Ισραήλ, εγγεγραμμένης σε ισχύον ελληνικό δημοτολόγιο (δηλαδή μετά την ανασύνταξη των δημοτολογίων στα μέσα της δεκαετίας του 1950). Χωρίς να εντοπίζεται η παραμικρή έλλειψη στην εν λόγω εγγραφή και κατά παράβαση του σχετικού νόμιμου τεκμηρίου (άρθρο 27 Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας), της ζητήθηκε όχι μόνο καθορισμός ιθαγένειας, αλλά επιπλέον και πιστοποιητικό ισραηλινής ιθαγένειας και του τρόπου απόκτησής της, δηλαδή ένα στοιχείο τελείως άσχετο με την περίπτωσή της, καθώς εκείνο αφορά μόνον έλληνες ισραηλίτες που είχαν απωλέσει την ιθαγένεια και μπορούν να την ανακτήσουν βάσει του Ν. 4018/2011. Έτσι, η όλη διαδικασία ολοκληρώθηκε χωρίς καθορισμό, ύστερα από 5 έτη (υπόθεση 171214/2013).

Τέκνα γονέων οι οποίοι απέκτησαν ιθαγένεια λόγω γέννησης ή φοίτησης

Η ισχύουσα νομοθεσία δεν παρέχει την ελληνική ιθαγένεια σε ανήλικα τέκνα των οποίων οι γονείς την απέκτησαν λόγω γέννησης ή φοίτησης με βάση τα άρθρα 24 παράγρ. 1 Ν. 3838/2010 και 1α' παράγρ. 2 ΚΕΙ. Αντίθετα, για τα ανήλικα και άγαμα τέκνα πολιτογραφηθέντων το άρθρο 11 ΚΕΙ προβλέπει ρητά ότι αποκτούν αυτομάτως την ελληνική ιθαγένεια, χωρίς άλλη διατύπωση ή προϋποθέσεις και ανεξάρτητα από τον χρόνο γέννησής τους (υπόθεση 182501/2014). Το θεσμικό αυτό κενό προκαλεί άνιση μεταχείριση και ο Συνήγορος πρότεινε στη Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών να διευκρινίσει τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής της διάταξης που ισχύει για τα τέκνα των πολιτογραφηθέντων ή εναλλακτικά να εισηγηθεί σχετική νομοθετική μεταβολή (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

Άρνηση εγγραφής στα δημοτολόγια σε περιπτώσεις κτήσης ιθαγένειας λόγω γέννησης ή φοίτησης

Ανήλικη, που απέκτησε κανονικά την ελληνική ιθαγένεια λόγω γέννησης στην Ελλάδα, με βάση τη σχετική ρύθμιση του Ν. 3838/2010 πριν τεθεί σε αναστολή η εφαρμογή της, αλλά και στη συνέχεια πολιτογραφήθηκε ο πατέρας της, αδυνατούσε να εγγραφεί στο δημοτολόγιο λόγω του μη αποδεκτού τρόπου εγγραφής του τόπου γέννησής της στο αλβανικό πιστοποιητικό (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2013*, σ. 71). Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η εγγραφή θα μπορούσε να προχωρήσει χωρίς προσκόμματα, τουλάχιστον στη βάση της πολιτογράφησης του πατέρα, με την αξιοποίηση πιστοποιητικού οικο-

γενειακής κατάστασης του πατέρα από τον δήμο στον οποίο εκείνος έχει στο μεταξύ εγγραφεί. Η ανήλικη εγγράφηκε τελικά στο δημοτολόγιο, αλλά στη συνέχεια χρειάστηκαν νέες επανειλημμένες παρεμβάσεις του Συνήγορου προκειμένου να πεισθεί το αρμόδιο αστυνομικό τμήμα να εκδώσει δελτίο ταυτότητας (υπόθεση 180844/2014).

Ανήλικος, ο οποίος εισήλθε νόμιμα στη χώρα σε νηπιακή ηλικία, διέμεινε νόμιμα επί σειρά ετών και απέκτησε κανονικά την ελληνική ιθαγένεια λόγω εξαετούς φοίτησης σε ελληνικό σχολείο, με βάση τη σχετική ρύθμιση του Ν. 3838/2010 πριν τεθεί σε αναστολή η εφαρμογή της, αδυνατεί έκτοτε να εγγραφεί στο μητρώο αρρένων και στο δημοτολόγιο, καθώς η αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση έλαβε έγγραφο της Ελληνικής Πρεσβείας στο Πακιστάν με το οποίο αμφισβητείται η εγκυρότητα της εγγραφής του ονόματός του στην αρμόδια πακιστανική υπηρεσία. Κατά συνέπεια, παραμένει εκκρεμής η ολοκλήρωση των έννομων συνεπειών της κτήσης ιθαγένειας, χωρίς να έχει παρεμβληθεί τεκμηριωμένη αμφισβήτηση της νομιμότητάς της. Μέχρι στιγμής η Πρεσβεία αρνείται να παράσχει διευκρινίσεις στον Συνήγορο (υπόθεση 162773/2013).

Αστική κατάσταση

Όπως και στο παρελθόν έχει διαπιστωθεί (βλ. *Ετήσια Έκθεση 2011*, σ. 103 και *Ετήσια Έκθεση 2012*, σ. 99), τα περισσότερα προβλήματα που συναντά ο Συνήγορος στο πεδίο της αστικής κατάστασης οφείλονται είτε στην ακαμψία της νομοθεσίας, η οποία παραμένει προσκολλημένη σε δυσκίνητες δικαστικές διαδικασίες και δεν έχει προσαρμοστεί στις σύγχρονες

απαιτήσεις που απορρέουν ιδίως από την κινητικότητα των ανθρώπων και τις συναλλαγές τους με πλείονα του ενός κράτη, είτε στην έλλειψη κατανόησης ή ενημέρωσης εκ μέρους των αρμόδιων υπηρεσιών, ιδίως σε επίπεδο δήμου.

Αναγραφή επωνύμου μητέρας στην οικογενειακή μερίδα ανήλικου τέκνου

Δήμος αρνήθηκε να δεχτεί την αναγραφή, σε οικογενειακή μερίδα ανήλικου, του επωνύμου που έφερε η μητέρα του κατά τον χρόνο της γέννησής του. Η μητέρα είχε τελέσει τον γάμο της πριν από την εφαρμογή του Ν. 1329/1983 και κατά τον χρόνο γέννησης του τέκνου έφερε νομίμως το επώνυμο του συζύγου της και πατέρα του τέκνου. Η άρνηση εδράζεται στο γεγονός ότι η μητέρα τέλεσε επόμενο γάμο, επίσης πριν από την ισχύ του Ν. 1329/1983, οπότε φέρει πλέον το επώνυμο του επόμενου συζύγου. Συνεπώς, σύμφωνα με την άποψη της διοίκησης, με αυτό το επώνυμο πρέπει να αναφέρεται σε όλα τα έγγραφα, αδιακρίτως αν αυτά αφορούν τα τέκνα της σε άλλη οικογενειακή μερίδα, έστω και αν τα τέκνα αυτά γεννήθηκαν σε χρόνο κατά τον οποίο η μητέρα τους έφερε το επώνυμο του πατέρα τους. Ο Συνήγορος αντέτεινε ότι τα τέκνα πρέπει να φέρουν στο διηλεκές ως μητρώνυμο αυτό που είχαν κατά τη στιγμή της γέννησής τους, πλην όμως η άποψη αυτή δεν έγινε δεκτή από το Υπουργείο Εσωτερικών (υπόθεση 156846/2012).

Αναγραφή στοιχείων ανηλίκων στο δελτίο ταυτότητας

Η άρνηση της ΕΛΑΣ να δεχτεί τη λατινική γραφή στοιχείων ανηλίκων κατά παρέκκλιση του συστήματος ΕΛΟΤ 743 στα δι-

αβατήρια αντιμετωπίστηκε ύστερα από παρέμβαση του Συνήγορου που οδήγησε στη μεταβολή της θέσης του ΝΣΚ και στην έκδοση γνωμοδότησης της ΑΠΔΠΧ υπέρ της μοναδικής εγγραφής των επωνύμων ανηλίκων, με βάση τα στοιχεία των αλλοδαπών γονέων τους*. Έπειτα από άρνηση της ΕΛΑΣ να εφαρμόσει αναλογικά την πιο πάνω γνωμοδότηση και κατά την αναγραφή στοιχείων ανήλικου στο δελτίο αστυνομικής ταυτότητας, ο Συνήγορος διαβίβασε σχετική έκθεση προς την ΑΠΔΠΧ, με παρέμβαση της οποίας διασφαλίστηκε η κατοχύρωση του ονόματος του παιδιού με τη γραφή που ίσχυε στην αλλοδαπή και αποφεύχθηκε η αλλοίωση του επωνύμου του σε σχέση με τον τρόπο αναγραφής του επωνύμου του αλλοδαπού πατέρα (υπόθεση 180430/2014).

Επίλυση προβλημάτων αστικής κατάστασης ανηλίκων μέσω συνεργασίας με αρμόδιους εισαγγελείς

Ο Συνήγορος λαμβάνει αναφορές σχετικά με εσφαλμένες αναγραφές στοιχείων ανηλίκων στις ληξιαρχικές πράξεις γέννησής τους, ιδίως όταν ο ένας ή και οι δύο γονείς είναι αλλοδαποί. Συνήθης πρακτική των ληξιαρχών είναι η απαίτηση έκδοσης δικαστικής απόφασης προκειμένου να προβούν στη διόρθωση του οικείου σφάλματος, το οποίο δεν νομιμοποιούνται να διορθώσουν οι ίδιοι όταν δεν αφορά τον τονισμό ή γραμματολογικούς και φθογολογικούς κανόνες. Οι ενδιαφερόμενοι αδυνατούν να αναλάβουν το κόστος της δικαστικής διαδικασίας. Επειδή οι διορθώσεις αυτές είναι δυνατό να πραγματοποιηθούν έπειτα από άδεια του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών, εφόσον το σφάλμα οφείλε-

ται σε προφανή παραδρομή του ληξιάρχου, ο Συνήγορος είτε προτείνει στα ληξι- αρχεία να υποβάλουν αίτηση διόρθωσης προς την αρμόδια Εισαγγελία είτε ο ίδιος διαβιβάζει έκθεση για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ενδιαφερόμενου παιδιού στην αρμόδια εισαγγελική αρχή (υποθέσεις 171513, 178696/2013).

 Η έως τώρα συνεργασία του Συνηγόρου με τις εισαγγελικές αρχές έχει ως αποτέλεσμα την άμεση, χωρίς επιβάρυνση του εργασιακού φόρτου των δικαστηρίων και χωρίς οικονομική επιβάρυνση των διοικουμένων, αποκατάσταση του δικαιώματος των ανηλίκων στα αληθή στοιχεία της ταυτότητάς τους.

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου www.synigoros.gr.

Οι αστερίσκοι [*] μέσα στο κείμενο παραπέμπουν σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2014) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.